

Ранній період реформаторської діяльності Йоганна Бугенхагена

Йоганн Бугенхаген є одним з найвидатніших діячів Реформації в Німеччині. Це місце він посів перш за все завдяки укладанню ряду євангелічних церковних статутів у 20–40-і рр. XVI сторіччя [1]. Однак, щоб усвідомити роль Бугенхагена у формуванні нової Церкви, необхідно з'ясувати передумови його організаторської діяльності. Для цього слід розглянути біографію Бугенхагена до 1528 р., коли з'явився перший з євангелічних статутів – Брауншвейзький.

Увагу до Священного Писання Бугенхаген виявив ще на посаді ректора школи у Трептові, яким став у 1504 році [2]. Внаслідок того, що його навчання у Грейфсвальдському університеті було нетривалим – лише два роки, – він самостійно заповнював прогалини в знаннях. Самоосвіта принесла реальні результати: замість засвоєння готових догм Бугенхаген розвинув у собі здатність до аналізу джерел. Уже в цей час він спілкувався з представниками сучасного йому інтелектуального руху – зокрема, з гуманістами. У листі до Йоганна Мурмеллія (1512 р.) зустрічається прохання вказати імена сучасних філософів і теологів, твори яких корисні для вивчення [3]. У період навчання Бугенхагена в університеті він не виявляв підвищеного інтересу саме до гуманізму; це сталося пізніше, у період напружених міркувань над Біблією. Однак саме вона постійно залишалася головним об'єктом професійного інтересу Бугенхагена; увага до гуманізму була наслідком цього. Знання Біблії поглибилося, коли у 1517 р. Бугенхагену доручили читати лекції зі Священного Писання. «Після цього призначення, – згадував Бугенхаген, – я ретельно зібрав у належному порядку історії страждань і Перетворення Господа нашого Ісуса Христа з усіх чотирьох Євангелій» [4]. Крім того, у травні 1518 р. Бугенхаген закінчив укладати працю «Померанія», де звів воєдино важливі документи по історії рідної землі. Ця діяльність свідчить про увагу до джерел – як з

церковної, так і зі світської історії.

Однак до 1520 р. Бугенхаген ще не був активним учасником ідейної боротьби, що розгорталася в німецькому суспільстві. Вирішальний вплив на його подальшу діяльність здійснило ознайомлення із твором Лютера «Про вавілонський полон Церкви». До того Бугенхаген оцінював Лютера лише як еретика. Однак цей твір докорінно змінив його світогляд. Свідчення тому – «Прощальний лист до трептовських школярів», написаний наприкінці 1520 р. По суті, він ознаменував перехід Бугенхагена на бік Реформації. Сформульоване тут поняття віри в Бога для Бугенхагена означає, „що ти віруєш у Христа, Сина Божого, що страждав, щоб звільнити нас від пут диявола” [5]. Віра виключає «страх Божий», загрозу постійного покарання людини за гріхи. «Підступи диявола» уже були переможені Христом, гріхи людства були покутувані його жертвою. Сумнів же в цій ідеї означає, що людина не є щирим християнином. Бугенхаген приймає лютерівський принцип віри, що знаходиться в серці людини.

На початку 1521 р. Бугенхаген переїхав до Віттенберга. Протягом цього року він пише коментарі до Псалтирі, що стали основою прочитаних наприкінці року лекцій. Читання лекцій в університеті стало постійним заняттям Бугенхагена – хоча офіційно він був включений до штату викладачів тільки в 1533 р., після присудження ступеня доктора теології, і лише тоді лекції стали оплачуватися [6]. Крім того, Бугенхаген взяв активну участь у реорганізації богослужіння, шкільної справи і добродійності. У 1523 р., після смерті віттенберзького пастора, саме його за рекомендацією Лютера було призначено на вакантне місце. Бугенхаген залишався міським проповідником, незважаючи на тривалі поїздки у справах Реформації, до смерті у 1558 р.

Крім служби проповідника, Бугенхаген у 1523–1527 рр. активно працював і як теолог. Він написав коментарі до ряду книг Біблії та тлумачення послань Нового Завіту. Уже в ці роки активна діяльність реформатора здобула йому відомість за межами Віттенберга. У 1524 р. Бугенхаген був запрошений до Гамбурга місцевою громадою. Але консервативні кола в гамбурзькій Раді

виступили проти змін церковного устрою, і реформатор залишив місто. Однак зв'язки Бугенхагена з гамбурзькою громадою не були втрачені. У 1526 р. реформатор адресував місту послання „Про християнську віру і справжні добрі справи”. Він наголошує, що лише Христос – «єдиний Рятівник і Миротворець, Бог і людина», що знаходиться «між Небесами і землею, між Богом і нами – людьми» – спокутує людські гріхи перед Богом [7]. З цієї ідеї випливали вимоги нового устрою Церкви, яка повинна була являти собою громаду віруючих. Х.Г. Хольфельдер дійшов висновку, що в посланні «Про християнську віру...» міститься основний задум більш пізніх церковних статутів – зробити релігійні питання близькими і доступними всій громаді, кожному бюргерові [8].

Таким чином, уже в першій половині 20-х років XVI століття Бугенхаген став широко відомий як один з найбільш діяльних сподвижників Лютера, що активно втілював принципи нового вчення в життя німецького суспільства. Саме в такій якості він був запрошений до Брауншвейга у 1528 році – і саме це стало запорукою подальшої успішної діяльності реформатора.

Література

1. Schulz K. Bugenhagen als Schöpfer der Kirchenordnung // Johann Bugenhagen. Beiträge zu seinem 400. Todestag. – Berlin, 1958. – S. 51–63.
2. Hering H. Doctor Pomeranus, Johannes Bugenhagen. — Halle, 1888. – S.5.
3. Bugenhagen an Murmellius // Dr. Johannes Bugenhagens Briefwechsel. – Hildesheim, 1966. – S.3.
4. Bergsma J. Die Reform der Messliturgie durch Johannes Bugenhagen. 1485-1558. – Kevelaer-Hildesheim, 1966. – S.3.
5. Bugenhagen J. Abschiedsbrief Bugenhagens an seine Schüler in Treptow an der Rega // Johannes Bugenhagen. – Berlin, 1962. – S.17.
6. Leder H.-G. Leben und Werk des Reformators Johannes Bugenhagen // Kirchenreform als Gottesdienst. – Hannover, 1985. – S.22.
7. Bugenhagen J. Von dem christliche Glauben und rechten gute Werken // Vogt K.A.T. Johannes Bugenhagen Pomeranus. – Elberfeld, 1867. – S.104.

8. Holfelder H.H. Solus Christus: die Ausbildungen von Bugenhagens Rechtfertigungslehre in der Paulusauslegung (1524/25) und ihre Bedeutung für die theologische Argumentation im Sendbrief „Von dem christlichen Glauben“ (1526). – Tübingen, 1981. – S.78–79.